

Juan Rulfo • PEDRO PÁRAMO

Juan Rulfo életmű sorozat

I.

JUAN RULFO

PEDRO
PÁRAMO

Fordította Imrei Andrea

BOOKART
Csíkszereda, 2014

Esta publicación fue realizada con el estímulo
del Programa de Apoyo a la Traducción
(PROTRAD) dependiente de instituciones
culturales mexicanas
Ez a könyv a mexikói kulturális intézményekhez
tartozó Fordítás Támogató Program (PROTRAD)
segítségével jött létre

A fordítás alapjául szolgáló mű
Juan Rulfo: Pedro Páramo, © 1955

Szerkesztette Hajdú Farkas-Zoltán
A borítót Részegh Botond készítette

ISBN 978-606-8351-50-6

© Juan Rulfo and heirs of Juan Rulfo
Magyar fordítás © Imrei Andrea, 2014
© BOOKART, 2014

Azért jöttem Comalába, mert azt mondták, itt él az apám, bizonyos Pedro Páramo. Az anyám mondta. Én pedig megígértem neki, hogy eljövök ide, ha ő már nem él, és meglátogatom az apámat. Megszorítottam a kezét, hogy érezze, valóban megteszem, mert akkor már haldokolt, és én bármit megígértem volna neki. „Feltétlenül menj el hozzá – kötötte a lelkemre. – Így és így hívják. Biztos vagyok benne, hogy örülni fog, ha megismer.” Így aztán nem tehettem mást, megígértem, hogy eljövök; még azután is ezt hajtogattam, hogy nagy nehezen kiszabadítottam a kezem az ő élettelen kezei közül.

De még előtte azt mondta:

- Ne kérj tőle semmit. Csak a jussunkat. Azt, ami jár nekem, de sose kaptam meg tőle... Drágán fizettesd meg velem, hogy elfelejtett minket, fiam.

- Úgy lesz, anyám.

Eszem ágában sem volt betartani az ígéretemet. De váratlanul megleptek az álmok, szárnyra kaptak a vágyaim. Egy egész világ kelt életre abban a reményteli képben, amit

annak a nagyúrnak, annak a bizonyos Pedro Páramónak, az anyám férjének az alakja köré szőttem. Ez hozott Comalába.

Rekkenő hőség volt, a forró augusztusi levegőt rothadó szappanfű büze mérgezte.

Hol felfelé, hol lefelé tartott az út: *„Emelkedik vagy ereszkedik, attól függ, jön vagy megy az ember. Annak, aki megy, emelkedik, annak, aki jön, ereszkedik.”*

- Mit is mondott? Hogy hívják azt a falut ott lenn?

- Comala, uram.

- Biztos benne, hogy az már Comala?

- Biztos, uram.

- De miért tűnik olyan szomorúnak?

- Az idő teszi, uram.

Úgy éreztem, az anyám emlékein, az ő sóhajtozásán, vágyakozásán keresztül látom a vidéket. Szüntelenül Comala után sóvárgott, szeretett volna visszatérni ide, de sohasem sikerült neki. Hát most én jöttem el helyette. Az ő szemével látok mindent, mert nekem adta a látását: *„Ahogy elhagyod a Los Colimotes-hágót, gyönyörű zöld síkság tárul majd eléd, kicsit sárgás az érett kukoricától. Onnan már látszik Comala, úgy fehérlik, hogy éjszaka is megvilágítja a földet.”* Titokzatos volt a hangja, alig hallatszott, mintha magában beszélne... Az anyám.

- És minek megy Comalába, ha szabad kérdezni? – hallottam a kérdést.

- Az apámat megyek meglátogatni – feleltem.

- Ejha! – mondta az ember.

Aztán megint hallgattunk egy sort.

Lefelé tartottunk, hallgattuk a poroszkáló szamarak patáinak visszaverődő zaját. Égett a szemünk az álmoságtól az augusztusi kánikulában.

- Szép fogadtatásban lesz része – hallottam újból a mellettem baktató ember hangját.

- Boldog lesz, hogy lát valakit ennyi év után, hiszen már senki se jár erre.

Aztán még hozzátette:

- Akárki legyen is az úr, örülni fog magának.

A verőfényben áttetsző tónak látszott a síkság, amely a szürke látóhatárba olvadva, párologva foszlik szerte. Azon túl a hegyek vonulata. És azon is túl a távolinál is távolabbi messzeség.

- És hogy néz ki az apja, ha szabad kérdezni?

- Nem ismerem – feleltem. – Csak azt tudom, hogy Pedro Páramónak hívják.

- Ejha, mit nem mond!

- De igen, azt mondták, ez a neve.

Hallottam, ahogy a szamárhajcsárból kiszakad még egy „ejha”.

Los Encuentrosban botlottam bele, ahol több út fut össze. Ott várakoztam, mikor egyszer csak feltűnt ez az ember.

- Merre tart? - kérdeztem tőle.
- Lefelé megyek, uram.
- Ismer egy helyet, amit Comalának hívnak?
- Épp arra tartok magam is.

Így hát a nyomába szegődtem. Mögötte mentem, igyekeztem lépést tartani vele, míg észre nem vette, hogy követem, és lassított egy kicsit. Attól fogva olyan szorosan egymás mellett lépkedtünk, hogy szinte összeért a vállunk.

- Én is Pedro Páramo fia vagyok - mondta.

Egy csapat varjú röpült keresztül káromva az üres égbolton.

Miután elhagytuk a dombokat, egyre lejjebb ereszkedtünk. A meleg levegőt magunk mögött hagytuk, odafönn, és egyre mélyebbre merültünk a levegőtlen forróságba. Olyan volt a vidék, mintha várakozna.

- Meleg van errefelé - jegyeztem meg.
- Meleg, de ez még semmi - válaszolta a másik. - Legyen nyugodt. Még ennél is melegebbnek érzi majd, ha megérkezünk Comalába. Az a föld parazsán fekszik, egyenesen a pokol torkában. Elég, ha csak annyit mondok, hogy aki ott hal meg, visszajön a pokolból takaréért.

- Ismeri Pedro Páramót? - kérdeztem tőle.

Csak azért mertem megkérdezni, mert egy kis bizalmat láttam megcsillanni a szemében.

- Ki ez az ember? - kérdeztem újra.
- Az eleven gyűlölet - felelte.

És a vesszejével rácsapott a szamarakra, pedig nem is volt rá szükség, hiszen jóval előttünk baktattak, siettette őket a lejtő.

Éreztem, hogy anyám képe az ingem zsebében átmelegíti a szívem, mintha ő is izzadna a melegben. Régi fénykép volt, a széle elrongyolódott, de ez volt az egyetlen képem róla. A konyhaszekrényben találtam, egy mindenféle fűvel, parlagi rózsa virágával, citromfűvel, kerti ruta ágakkal teli lábasban. Azóta magamnál hordom. Nincs másik. Anyám sohase engedte, hogy lefényképezzék. Azt mondta, a képmás boszorkányos dolog. És talán igaza is volt, mert az övé tele volt apró lyukakkal, tűszúrásokkal, a szíve táján pedig akkora lyuk tátongott, hogy az ujjam is belefért.

Ez a kép az, magammal hoztam, gondoltam, jó szolgálatot tehet, így könnyebben rám ismer az apám.

- Nézze csak, uram - állt meg a szamárhajcsár. - Látja ott azt a domboldalt, azt a disznóhólyag formájút? No, amögött van a Media Luna. Most meg forduljon arrafelé! Látja amott azt a másik hegytetőt, ami alig látszik a távolban? Az az egész a Media Luna, egyik végétől a másikig. Ahogy mondani szokás, az egész föld, amerre csak a szem ellát. Ez az egész terület mind az övé. Nyomorúságos gyékényen hozott világra bennünket az anyánk, pedig

Pedro Páramo fiai vagyunk. És az a legmulatságosabb, hogy ő maga vitt el megkeresztelni minket. Magával is biztosan így történt, nem igaz?

- Nem emlékszem rá.
- Menjen a pokolba!
- Mit mond?
- Hogy lassan megérkezünk, uram.
- Igen, látom. De mi ez?
- Futókakukk, uram. Így hívják ezt a madarat.
- Nem, én a falura gondoltam, olyan magányosnak, elhagyatottnak látszik. Mintha nem lakna benne senki.
- Nem csak úgy látszik. Úgy is van. Nem lakik itt senki.
- És Pedro Páramo?
- Pedro Páramo sok éve meghalt.

Ebben a napszakban minden falu utcáin gyerekek játszanak, a kiabálásuk betölti a délutánt. Ilyenkor még a megfeketedett falak is visszaverik a nap sárga fényét.

Legalábbis Sayulában ezt láttam még tegnap ilyenkor is. Néztem a galambokat, ahogy röptükkel felkavarják az álló levegőt, amint szárnyaikkal csapkodva leválnak a nappali fényről. Ide-oda repkedtek, és időnként a háztetőkre ereszkedtek a gyerekzsivaj örvénylésében, amely kék színt öltött az alkonyati égen.

És most ott voltam, abban a néma faluban. Hallottam a lépteim koppanását az utcát borító kerek köveken. Az én kongó lépteimet visszhangozták a lenyugvó nap fényében fűdő házfalak.

Végigsétáltam a főutcán. Bámultam a néptelen házakat; a kifordult, fűvel benőtt kapukat. Mit is mondott az az ember, hogy hívják ezt a fűvet? „Ördögszekér, uram. Gyom, csak arra vár, hogy továbbálljon az ember, rögtön benövi a házat. Majd meglátja.”

Mikor átmentem egy keresztutcán, egy kendőbe burkolózott asszonyt pillantottam meg, de aztán eltűnt, mintha ott se lett volna. Megint elindultam, itt-ott belestem a kapuk résein. Míg csak újra át nem ment előttem az a nagykendős asszony.

- Jó estét! - köszöntött.

Követtem a tekintetemmel. Aztán odakiállítottam neki:

- Hol lakik doña Eduviges?

Az ujjával mutatta:

- Amott. Abban a házban, a híd mellett.

Hallottam, hogy a hangja eleven emberi torokból jön, a szájában fogak sorakoznak, a nyelve meg-megbotlik beszéd közben, a tekintete meg olyan, mint bárki emberfiáé.

Besötétedett.

Újra rám köszönt, jó estét, mondta. És bár nem voltak ott se játszó gyerekek, se galambok,

se kék háztetők, éreztem, hogy az a falu él. Ha nem hallok mást, csak a csöndet, az azért van, mert nem szoktam hozzá; talán mert a fejem még tele van zajjal, hangokkal.

Igen, hangokkal. És itt, ahol annyira ritkás a levegő, még jobban hallatszanak. Súlyosak, és beleszorulnak az emberbe. Eszembe jutott, amit anyám mondott: *„Ott jobban fogsz hallani engem. Közelebb leszek hozzád. Az emlékeim hangja közelebről szól majd hozzád, mint a halálomé, ha van egyáltalán hangja a halálnak.”* Az anyám... az én élő anyám.

Szerettem volna azt mondani neki: „Eltévesztetted a helyet. Rossz címet adtál nekem. Itt csak kérdezősködni lehet. Egy elhagyott faluba küldtél. Hogyan keressek meg valakit, aki nem is él?”

A folyó zúgását követve odaértem a híd melletti házhoz. Kopogtattam, de hiába. Csak a levegőbe nyúlt a kezem, mintha közben kitérta volna előttem a huzat az ajtót. Egy aszszony állt ott. Így szólt:

- Kerüljön beljebb!

Én pedig beléptem.

Ott maradtam Comalában. A számárhajcsár folytatta útját, de még mielőtt elbúcsúzott volna, azt mondta:

- Én arrafelé megyek, amerre összeérnek a dombok. Ott az én házam. Ha el akarna jönni, szívesen látom. Ha itt marad, hát maradjon; talán nem haszontalan körülnéznie a faluban, hátha talál benne eleven lelket.

Így hát ott maradtam. Hiszen ezért jöttem.

- Hol találok szállást? - kiáltottam utána.

- Keresse doña Eduvigest, ha ugyan él még. Mondja meg neki, hogy én küldtem!

- És magát hogy hívják?

- Abundio - felelte. De a vezetéknevét már nem hallottam.

- Eduviges Dyada a nevem. Kerüljön beljebb!

Mintha már várt volna. Mindent előkészített, mondta, és intett, hogy kövessem a sötét, lakatlannak tűnő szobák hosszú során át. De mégsem, mert amint hozzászokott a szemem a sötétséghez és a vékony fénycsíkhöz, amely hátulról kísért bennünket, kétoldalt árnyakat láttam magasodni, és éreztem, hogy egy feltornyozott batyuk közt nyitott, szűk folyosón keresztül vezet az utunk.

- Mik ezek? - kérdeztem.

- Ócskaságok - mondta. - Az egész ház zsúfolásig tele van lomokkal. Ezt a házat válasz-

tották ki azok, akik elmentek, itt hagyták a bútorait, de senki se jött vissza értük. Az a szoba, amit magának szánok, leghátul van. Mindig üresen tartom, hátha jön valaki. Szóval maga a fia?

- Kié?

- A Doloritasé.

- Igen, én vagyok, de honnan tudja?

- Ő szólt nekem, hogy jön. Épp ma. Hogy ma érkezik.

- Kicsoda? Az anyám?

- Igen. Ő.

Nem tudtam, mit gondoljak. Ő se hagyott időt gondolkodnom:

- Ez a szobája - mondta.

Nem volt ott másik ajtó, csak az, amelyiken beléptünk. Mikor gyertyát gyújtott, akkor láttam csak, hogy a szoba teljesen üres.

- De hiszen nincsen hová lefeküdnöm - mondtam neki.

- Ne törődjön vele! Biztosan elfáradt, nincs jobb fekhely az álomnál, ha kimerült az ember. Holnap majd gondoskodom ágyról. De maga is tudja, hogy nem olyan könnyű egyik pillanatról a másikra előteremteni mindent. Ezért kell előre értesíteni, de az anyja csak nemrég szólt nekem.

- Az én anyám - mondtam - már meghalt.

- Hát ezért hallatszott olyan gyengén a hangja, mintha nagy távolságot kéne bejárnia, hogy

eljusson idáig. Most már értem. És mennyi ideje, hogy meghalt?

- Már egy hete.

- Szegény. Biztosan egyedül érezte magát. Megígértük egymásnak, hogy együtt halunk meg. Együtt megyünk el, hogy ha szükség van rá, ha netán valami nehézség adódna, bátorítsuk egymást az úton. Nagyon jó barátnök voltunk. Sose beszélt magának rólam?

- Nem, soha.

- Furcsa. Persze akkor még kislányok voltunk. Ő nem sokkal előttem ment férjhez. De nagyon szerettük egymást. Nagyon szép volt az anyád, hogy is mondjam, olyan kedves, az ember nem tudta nem szeretni. Szerették is. Szóval megelőzött? De biztos lehetsz benne, hogy utolérem. Én aztán tudom, milyen messze tőlünk az ég, de azt is, hogy merre rövidebb az ösvény. Minden azon múlik, hogy Isten segítségével akkor haljon meg az ember, amikor szeretne, és ne akkor, amikor az Úr úgy rendeli. Vagy ha jobban tetszik, rá kell venni, hogy tegye meg még idő előtt a megfelelő lépéseket. Ne haragudj, hogy tegezlek; de olyan, mintha a fiam volnál. Igen, sokszor mondtam is: „Dolores fiát nekem kellett volna a világra hoznom”. Később majd elmesélem, hogy miért. Most csak annyit mondok neked, hogy utolérem én még az anyádat az örökkévalóság valamelyik útján.

Azt gondoltam, örült ez az asszony. Később pedig már nem gondoltam semmit. Egy távoli világban találtam magam, és hagytam, hadd sodorjon magával. A testem valahogy egyre erőtlenebb lett, minduntalan összecuklott, széthullott, bárki kedvére eljátszadózhatott volna velem, akár egy rongybábuval.

- Fáraadt vagyok - mondtam.

- Gyere, egyél előbb valamit! Csak pár falatot. Bármit.

- Megyek. De majd később.

A tetőről csepegő víz lyukat vájt az udvar homokjába. Hallatszott, ahogy csepp, csepp és megint csepp, egy babérlevél közepébe potytyant, amely a téglák közti hasadékba szorulva ugrált és pörgött. Már elvonult a vihar. A szellő olykor megrázta a gránátalmafa ágait, ahonnan sűrű eső hullott, és eleinte csillogó, majd lassan elhomályosodó cseppekkel pettyezte a földet. A tyúkók az imént még fázósan összehúzták magukat, mintha aludnának, de most megrázták a szárnyukat, kitipegtek az udvarra, és csőrükkel szaporán felcsipkedték az esőtől felszínre került földigilisztákat. Ahogy elvonultak a felhők, felragyogott a köveken a nap, szivárványszínbe borított mindent, felitta a vizet a földről, és a szellőben remegő leveleket megcsillogtatva játszott a levegővel.

- Mit művelsz olyan sokáig a budin, te gyerek?
- Semmit, anyám.
- Ha sokáig üldögélsz ott, még jön egy kígyó, és megmar.
- Igen, anyám.

»Terád gondoltam, Susana. A zöld domboldalakra. Arra, amikor szeles időben sárkányt eregettünk. Hallottuk odalentről a falu eleven morajlását, de mi fölötte álltunk, a dombtetőn, a szél pedig közben magával ragadta a kenderfonalat. „Susana, segíts!” És akkor egy puha kéz megszorította az enyémet. „Engedd hosszabbra!”

A szél megnevettetett minket; egymásba kapcsolta a tekintetünket, és a fonál az ujjunk közt sebesen követte a szél útját, míg csak egyet pattanva el nem szakadt, mintha egy madár szárnycsapása metszette volna ketté. A papírmadár ott fenn piruettezve zuhant alá, maga után vonszolva ócska fonaldarabokból készült farkát, és eltűnt a zöldben.

Nedves volt az ajkad, mintha harmat csókolta volna szájon.«

- Azt mondtam, gyere ki a budiból, te gyerek.
- Igen, anyám. Megyek már.
- «Rád gondoltam. Arra, amikor ott álltál, és néztél rám azzal a tengerkék szemeddel.»

Felemelte a tekintetét: az anyja állt előtte az ajtóban.

- Miért nem jössz ki? Mit csinálsz itt?

- Gondolkodom.
- Máshol nem tudsz? Nem jó ilyen sokáig ülni a budin. Meg aztán elfoglalhatnád magad valamivel. Miért nem mégy és segítesz a nagyanyádnak kukoricát morzsolni?
- Megyek már, anyám. Megyek.

- Nagymama, jöttem kukoricát morzsolni.
- Már végeztünk vele; de gyere, főzünk csokoládét. Hova tűntél? A vihar alatt egyfolytában téged kerestünk.
- A másik udvaron voltam.
- Mit csináltál ott? Imádkoztál?
- Nem, nagymama, csak néztem, ahogy esik. A nagyanyja csak ránézett azzal a szürkéssárga szemével, és mintha kitalálta volna, mi lakozik benne.
- Eredj hát, tisztítsd meg a darálót.
- »Sok száz méterre, odafönt, a felhők felett, jóval fölötte mindennek, ott rejtőzöl te, Susana. Fönn, az Isten végtelen birodalmában, az isteni Gondviselés mögött, ahol én el nem érhetlek, nem is láthatlak, ahova az én szavaim nem jutnak el.«
- Nagymama, rossz ez a daráló, eltört a csavarja.
- Ez a Micaela, biztosan megint kukorica-csövet darált vele. Hogy nem tud leszokni erről, no de ezen már nem segíthetünk.

- Miért nem veszünk egy másikat? Ez már úgylis olyan régi, semmire se jó.

- Jól mondod. Csakhogy annyi pénz ment el a nagyapád temetésére meg az egyházadóra, hogy nem maradt egy fillérünk se. De jó, hozzuk meg ezt az áldozatot, vegyünk egy újat. Rögtön el is mehetnél doña Inés Villalpandóhoz, és megkérhetnéd, adjon egyet hitelbe októberig. Aratás után kifizetjük.

- Igen, nagymama.

- És egy füst alatt kérj tőle kölcsön egy szitát meg egy nyeseöllót is; úgy megnőtt a gyom, hogy már derékig ér. Bárcsak meglenne még a nagy házam az óriási udvarokkal, bizony nem panaszkodnék. De a nagyapád elherdálta, amikor idejött. Mit lehet tenni, legyen meg Isten akarata: végül is sohase úgy sülnek el a dolgok, ahogyan az ember szeretné. Mondd meg doña Inésnek, hogy aratás után minden tartozásunkat visszafizetjük.

- Igen, nagymama.

Kolibrik repkedtek mindenfelé. Abban az évszakban sok volt belőlük. Hallottuk a szárnycsapásaik zümmögő hangját a virágtól roskadozó jázminbokrok között. Odament a Szent Szívet tartó polchoz, huszonnégy centavót talált. Magához vett húszat, négyet otthagyt.

Már indult volna, amikor az anyja megállította:

- Hova mész?

- Doña Inés Villalpandóhoz új darálóért. A miénk tönkrement.

- Mondd meg neki, hogy adjon egy méter fekete tafotát, ilyet, mint ez – és a kezébe nyomott mintának egy szövetdarabot. – Írja a számlánkhoz.

- Meglesz, anyám.

- Visszafelé meg vegyél nekem aszpirint. A folyosón a cserépben találsz pénzt.

Egy pesót talált. Elvette, és ott hagyta a helyébe a húsz centavót.

- Pedro! – kiáltottak utána. – Pedro!

De nem hallotta. Már messze járt.

Éjszaka megint eleredt az eső. Sokáig hallgatta a víz bugyborékolását; aztán bizonyára elaludt, mert amikor felébredt, már csak a csendesen szemerkélő zápor nesze hallatszott. Az ablaküvegek bepárásodtak, a másik oldalon, akár a könnyek, vastag csíkokban gördültek le az esőcseppek. „Néztem a villámoktól megvilágított, lecsorgó cseppeket, és minden lélegzetvételem sóhajtás volt, minden gondolatom körülöttem járt, Susana.”

Mikor elállt az eső, gyenge szél támadt. Mormolást hallott: „A bűnök bocsánatát és a test feltámadását. Ámen!” Odabentről jött, ahol

az asszonyok a rózsafüzér végét imádkozták éppen. Aztán felálltak, letakarták a madarakat, bereteszték az ajtót, eloltották a lámpát.

Csak az éjszaka fénye világított, az eső sustorgott, mintha tücsök ciripelne...

- Miért nem jöttél elimádkozni a rózsafüzérért? Kilencedet tartunk a nagyapádért.

Az anyja a küszöbön állt, a kezében gyertyát tartott. Hosszúra nyúlt, szétterülő árnyéka fölkúszott a mennyezetre. A mennyezet gerendái darabokra törve, szétszaggatva vetették vissza.

- Szomorú vagyok - mondta.

Aztán sarkon fordult. Elfújta a gyertyát. Bezárta az ajtót, és kitört belőle a zokogás, még sokáig hallatszott az eső zajába vegyülve.

A templom órája egyik órát ütötte el a másik után, mintha összezsugorodott volna az idő.

- Igen, majdnem én lettem az anyád. Sohasem beszélt neked erről?

- Nem. Csak jó dolgokról mesélt. Magáról csak attól a számárhajcsártól hallottam, aki idehozott, egy bizonyos Abundiótól.

- A jó Abundio. Hát emlékszik még rám? Mindig adtam neki borraivalót, ha a házamba irányított egy-egy utast. Jól ment mindketőnknek. De most balszerencsénkre más idők

járnak, mert mióta elszegényedett a falu, már senki se áll szóba velünk. Szóval ő tanácsolta, hogy ide gyere hozzám?

- Ő mondta, hogy magát keressem.

- Nem lehetek elég hálás érte. Jó embert volt, és nagyon tisztelettudó. Mindig ő hozta nekünk a postát, még azután is, hogy meg-süketült. Emlékszem arra az átkozott nap-ra, amikor az a szerencsétlenség történt vele. Mindenkit megrendített, mert mindenki sze-rette. Hordta, vitte a leveleket. Elmesélte, hogy mennek a dolgok amott, a világ másik felén, azoknak meg biztosan beszámolt mirőlünk, hogy hogyan élünk mi itt. Nagyon beszédes ember volt. De később már nem. Később már nem beszélt. Azt mondta, minek beszéljen, ha ő maga nem hallja, ha nem hallja a szavai csengését, nem érzi az ízét. Azért történt az egész, mert egy nagy petárda, amivel mife-lénk a viperasiklót szokták elijeszteni, épp a feje mellett robbant fel. Akkor némult el, pe-dig nem is néma; de azért ugyanolyan jó em-ber maradt.

- Ez, akiről én beszélek, jól hallott.

- Akkor az nem ő volt. Meg aztán Abundio már meghalt. Biztosan meghalt már. Érted? Szóval, az nem ő lehetett.

- Igaza van.

- No, anyádra visszatérve, azt akartam mon-dani...

Miközben hallgattam, amit mond, szemügyre vettem az asszonyt, aki ott állt előttem. Arra gondoltam, bizonyára nehéz évek vannak mögötte. Az arca olyan áttetsző volt, mintha nem is lenne vér benne, a keze száraz, nagyon rancos, összeaszott. A szemét nem lehetett látni. Nagyon régi, gazdagon fodrozott fehér ruhát viselt, a nyakán meg egy szalagra fűzött Oltalmazó Szűz Mária kép függött ezzel a felirattal: „Bűnösök oltalma”.

- ...az, akiről beszélek, a Media Lunán dolgozott, állatokat idomított; azt mondta, Inocencio Osoriónak hívták. De mindenki csak a csúfnevén, „Pattanóbogárnak” ismerte, mert olyan könnyedén és ügyesen ugrált az állatokkal. Pedro komám mondogatta, hogy nincsen párja a csikók betörésében; de az igazság az, hogy volt egy másik foglalkozása is: „látóember” volt. Álomfejtő. Ez volt az igazi mestersége. Anyádat is rászedte, akárcsak oly sok másikat. Köztük engem is. Egyszer, amikor rosszul éreztem magam, megjelent, és azt mondta: „Meglapogatlak egy kicsit, akkor megkönnyebbülsz”. Ez pedig abból állt, hogy nekifogott gyömöszölni az embert, először az ujjá begyét, a kezét dörzsölte, aztán a két karját, végül a hideg lábának esett neki; így egy idő múlva persze hogy fölmelegedett a teste. Miközben a keze járt, mindenfélét összehordott a jövődről. Révületbe esett, forgatta

a szemét, hívta a szellemeket, és átkozódott; összefröcskölt a nyálával, ahogy a cigányok szokták. Volt, hogy levetközött anyaszült meztelenre, azt mondta, a mi kívánságunkra. Néha ráhibázott a bajra; hisz annyifelé tapogatózott, hogy csak kellett találnia valamit.

»No, ez a bizonyos Osorio, amikor anyád egyszer elment hozzá, azt a tanácsot adta neki, hogy ne háljon férfival aznap éjjel, mert nagyon szilaj a hold.

Dolores sietve idejött hozzám, hogy elmondja, nem teheti. Egyszerűen lehetetlen, hogy lefeküdjön Pedro Páramóval aznap éjszaka. Az volt a nászéjszakájuk. Én győzködtem, hogy ne higgyen Osoriónak, mert az egy hazug csaló.

- Nem tehetem - mondta. - Menj el te helyettem! Észre se fogja venni.

Persze én jóval fiatalabb voltam nála. A bőrom is világosabb egy kicsit, de hát azt úgyse látni a sötétben.

- Nem lehet, Dolores, neked kell elmenned.

- Tedd meg nekem ezt a szívességet! Majd valami mással viszonzom.

Alázatos tekintetű kislány volt az anyád abban az időben. Ha volt rajta valami igazán szép, hát az a szeme volt. Bárkit képes volt rávenni bármire.

- Menj el te helyettem! - kérlelt.

Én pedig elmentem.

JUAN RULFO: SZAVAK, SUTTOGÁSOK ÉS CSEND

„Jaliscóban, ha szeretsz, helyén legyen az eszed”¹

Azt a helyet, ahol a Rulfo-hősök élnek, túlélni próbálnak és (bár sohasem teljesen) meghalnak, Jaliscónak hívják. Ez a Jalisco két egymástól élesen elkülönülő földrajzi, etnikai és lelki-szellemi részre, Alsó- és Felsőföldre oszlik. A kulturális normák, a társadalmi-erkölcsi szabályrendszer hasonlósága ellenére a „felföldiek” és az „alföldiek” közti különbség jól érzékelhető; ezeket saját bonyolult identitásuk kifejezése érdekében ők maguk is nagy gondal ápolják. A felföldiek büszkék rá, hogy ereikben tiszta kasztíliai vér csörgedezik, amit bőrük fehérsége, hajuk szőkesége is mutat. Ezen a vidéken (a kopár kasztíliai fennsík amerikai megfelelőjén) a gyarmatosító családok nem keveredtek a helyi lakossággal, egymás között házasodtak, a harcos csicsimékeket kiirtották, és az ország középső területeiről békeszeretőbb indiánokat telepítettek be az alantasabb munkákat elvégzésére. Ezzel szemben az alföldieket a féltrópusi éghajlat mellett jelentős vérkeveredés jellemzi. A két terület folytonos kapcsolatban volt egymással, erre utal az a

---

¹ Közismert mexikói dal egy sora.

tény is, hogy a XX. század elején, a „Guerra Cristera” néven ismert felkelés után sok felöldi délre vándorolt, ott telepedett le, földművelésbe, kereskedésbe és más fantázia-dúsabb üzletbe kezdett (lásd Agustín Yáñez *Tékozló föld* című könyvét).

Juan Rulfo személyében és nyelvében egyesíti ezt a két vidéket. Az Alsóföldön született, de családja a Felsőföldről származik. Talán ennek köszönhető, hogy stílusa mindkét világszemléletet magában hordja, mértéktartó ékesszólása a felföldiek hallgatáshoz közelítő szűkszavúságát az alföldiek metaforikus nyelvi gazdagságával ötvözi. (Csak hangosan gondolkodom. Mindez talán nem több egy sor jókedvű elmélkedésnél.)

Juan Rulfo műveiben a nyelv áll, nem mozdul, egy olyan időben rögzült, amely sikerrel hív ki maga ellen minden változó tényezőt. A *Lángoló síkság* és a *Pedro Páramo* szereplői túllépnek a puszta történetmondáson, a konkrét történet körülményei fölött állnak, időtlenségük a valódi műalkotásokra és a képzelet nagy archetípusaira jellemző önálló léttel ruházza fel őket. Élők vagy holtak, haldoklók vagy halálra ítétek, félkegyelműek, kiskirályok, rablók, szerelmes asszonyok, látnokok vagy forradalmárok... minden alakja egy adott történelmi valóság szülte helyzetben létezik, de túl is lép azon, a valóság saját személyes idejük vagy

tetteik őket is túlélő hatásának, az emlékezésnek a részévé válik. Pedro Páramo halott, mégis él, továbbél a fia lelkében, azokon a helyeken és házakban, azoknak az embereknek visszajáró kísérteteiben, amelyekkel személye vagy cselekedetei kapcsolatba kerültek, amelyekre árnyéka és emléke még mindig rávetül.

Ezt a konvencionális törvényt elutasító univerzumot a szó tartja fenn. Rulfo egész művészetének ezért leglényegesebb eleme a szó. Az idő már nem változtathat a megtörtént eseményeken. Csak a szereplők szavai tehetik ezt meg saját történetváltozatuk megfogalmazása révén. Ebben az elmélyült játékban a narrátor tanúként szemléli a lassan, kártyavárként újraépülő múltat, nem avatkozik bele, hiszen csak így tudja megőrizni nélkülözhetetlen távolságtartását. Nincs már mód megváltoztatni bármit is, semmi sem alakulhat át ebben a statikus, szavakból, de még inkább suttogásokból, a szavaknál sokkal többet mondó, jelentékenyebb, hosszú csendekből létrejövő világban. Rulfo, akár csak a nagy zeneszerzők, pontosan ismeri a csend értékét, és az olvasóra bízva, hogy saját szavaival, gondolataival, élményeivel töltsse azt meg.

Néhány író és kritikus makacsul ragaszkodik valamihez, ami az azóta eltelt idő és az állandó ismételtetés miatt mára minden szempontból felülvizsgálatra szoruló közhellyé

vált. Arra az igen elterjedt nézetre gondolok, amely Rulfót a nyugat-mexikói parasztok beszédmódjának krónikásaként állítja be. Ez az állítás egyrészt nyilvánvaló ostobaság, másrészt felelőtlen általánosítás. Rulfo valóban úgy beszél, ahogy nálunk a földművesek, ugyanakkor egészen egyéni, jellegzetes stílusa van; saját nyelvet talált ki, saját stílust alkotott, miközben hűséges, tapintatos és csendes megfigyelője népe nyelvének, és világlátásának is. Sem az anekdotázó kosztumbrizmus, sem a jóindulatú, de sok esetben éppen ellenkező hatást kiváltó populizmus nem jellemző Rulfo irodalmi világára, aki saját történeteinek előadójaként távol tartja magát mindenfajta szentimentalizmustól, miközben mélyre merül az együttérzésben, a kíméletlenül szarkasztikus önkritikában, amely védekező mechanizmusként a gúnyt használja a zsarnoki bábjátékosokra jellemző önhittség szemfényvesztésével szemben. Ez a távolságtartó attitűd és látszólagos bizonytalanság teszi lehetővé Rulfo számára, hogy elkerülje a melodramatikussá válás veszélyét, ami Carlos Fuentes szerint minden ibéramerikai népi kultúra ismeretetőjegye.

Abban az országban, ahol Rulfo született, a legélesebb szemű megfigyelők, legtisztábban gondolkodó kritikusok és olykor leglelkesebb, sokszor örült „esztéták” egy jelentős, írók, ze-

nészek és képzőművészek alkotta csoportból származnak. A muralisták, Rivera, Siquieros, és nagyon sajátos módon Orozco, változásokat szorgalmazva műveik jórészt annak a valóságnak a legkeményebb, legellentmondásosabb arcát rögzítik. A forradalomban vívott harcok eseményeiről tudósító regényírók, Azuela és Martín Luis Guzmán, a maguk módján számot adnak annak a megrázkodtatásokkal terhes időszaknak a hibáiról, ellentmondásairól is. Rulfo ezekből a forrásokból táplálkozott, és képes volt könyvekből szerzett ismereteit a szájhagyománnyal, a gyerekként, serdülőként majd fiatalemberként látott és átélt tapasztalatokkal ötvözni. Így sikerülhetett neki a rejtett tudást egyszerűséggel, a nyelv gazdag burjánzását a visszafogott szóhasználattal egyesíteni.

Comala, Luvina, a kiszáradt síkság, az elhagyott, kísértetek járta házak nem léteznek. Jalisco és Colima földrajzi térképein nincsenek feltüntetve ezek a helyek (a Colima államban található Comala nem azonos Rulfo falujával). Minden: a falu, a síkság, a férfiak és nők, az állatok, a mesélő agyából pattantak ki, mégis konkrét, mindannyiunk által ismert és semmiféle jelzőt nem tűrő valósághoz kapcsolódnak.

Pedro Páramo személyisége senkiével sem téveszthető össze, noha egyike a mexikói vidék megannyi kiskirályának; Susana San Juan, Micaela, Dorotea, Rentería atya, Fulgor

Sedano, Lucar Lucatero... csak Rulfo írói világában léteznek, de hajszállra olyanok, mint azok az emberek, akiket a jaliscói falvak köves utcáin, vagy a forró, tüskés bozóttal borított síkságok világvégi ösvényein látunk. Talán ezeknek az ellentmondásoknak köszönhető, hogy Rulfo műveit hamar a „mágikus realizmusnak” vagy „csodás valónak” nevezett műfajba sorolták. Mint minden címkét, ezt sem érdemes vitatni vagy megkérdőjelezni pontosságát. Lényeges azonban megjegyezni, hogy (nevezetes paradoxon) miközben a Rulfo által bemutatott világ teljes egészében kitalált, egyúttal azonos is azzal, amelyet saját szemünkkel látunk, vagy az idősebbek elbeszéléseiből ismerünk. Rulfo nem krónikás, nem elbeszélő és nem esztéta, nem „elkötelezett író”. Hanem krónikás és elbeszélő és esztéta és „elkötelezett író” egyszemélyben. Hogyan fonódnak össze művészetében mindezek az elemek, hogyan simulnak el ezek az ellentmondások? A kérdésre nem könnyű válaszolni. Talán csak akkor lehet, ha hiszünk az irodalom lángoló síkságán születő csodák létezésében.

Lelkesedéssel tölt el, hogy Juan Rulfót magyarra fordítják. Őszinte csodálója vagyok a magyar íróknak, és boldog vagyok, hogy Juan barátom Kosztolányi, Déry, Márai és Bánffy

mellett foglalhat helyet. A magyar olvasó Rulfóval megismerheti hazámat, s ugyanakkor valami olyasmit is, amely minden emberi közösségre érvényes.

*Hugo Gutiérrez Vega*²

---

² Mexikói író, költő, a *La Jornada* napilap kulturális magazinjának főszerkesztője, 2013-ban a „Tudomány és Művészet” Nemzeti Díjjal tüntették ki

TARTALOM

PEDRO PÁRAMO 5

Hugo Gutiérrez Vega

JUAN RULFO: SZAVAK, SUTTOGÁSOK
ÉS CSEND 171

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
RULFO, JUAN

Pedro Páramo / Juan Rulfo. - Miercurea-Ciuc :
Bookart, 2014

ISBN 978-606-8351-50-6

821.134.2(72)-31=511.141

A kiadásért felel a Bookart Kiadó igazgatója
Megjelent 11,25 ív terjedelemben
Book Antiqua betűtípussal szedve
90 g-os Munken Print Cream papíron
Korrektor Mihály Emőke
Tördelő Hajdú Áron
Műszaki vezető Császár Csilla
Készült a csíkszeredai Alutus Rt. nyomdájában
Felelős vezető Hajdú Áron igazgató